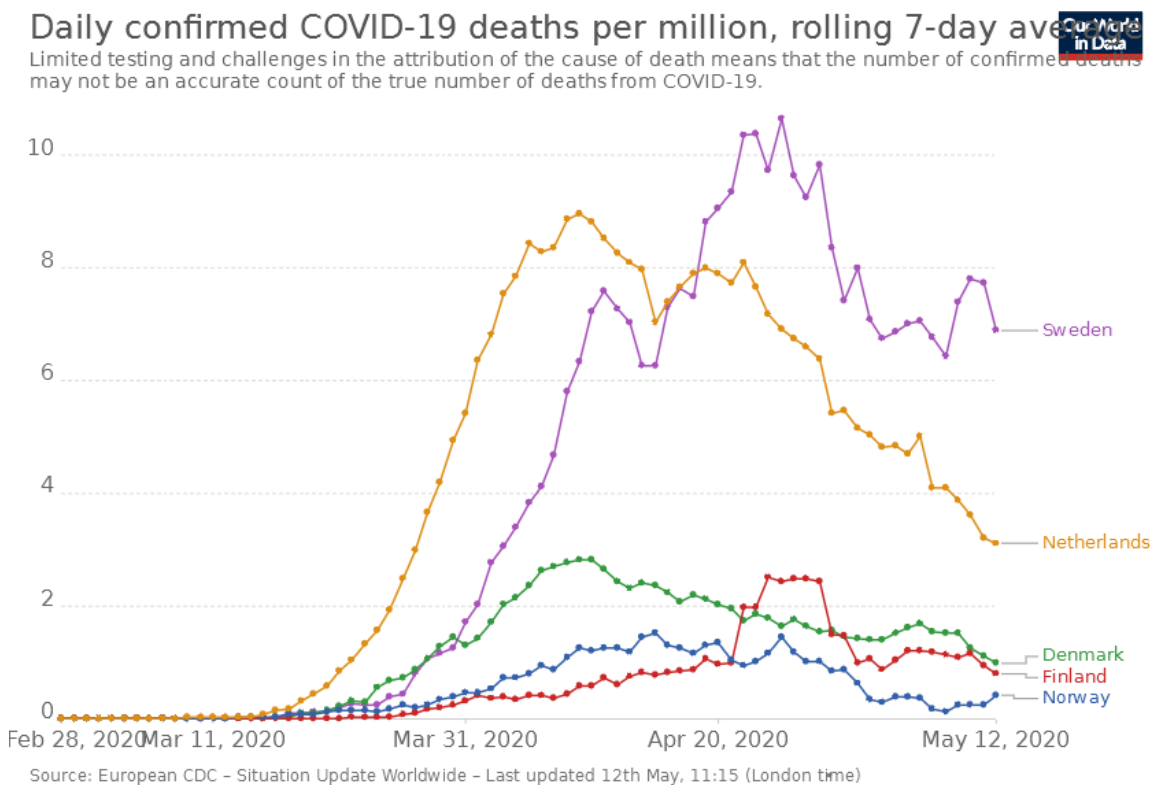

Flockimmunitet är en farlig och orealistisk coronastrategi (publicerad på DN Debatt 2020-05-14)

Fram till mars förnekade alla ansvariga inom det svenska smittskyddet att målet med den svenska covid-19-strategin var att uppnå så kallad flockimmunitet – den barriär mot smittspridning som uppstår när uppskattningsvis minst 50 till 70 procent av befolkningen uppnått immunitet, antingen genom att ha haft sjukdomen, eller genom vaccination. ”Nej”, svarade Folkhälsomyndighetens mikrobiologiska expert Karin Tegmark Wisell i mars på en direkt fråga om man genom långsam smittspridning eftersträvade flockimmunitet, ”målet nu är att bromsa smittan till varje pris.”¹

Men under de senaste veckorna har tonläget skiftat, och man tycks nu mena att flockimmunitet är det sätt på vilket epidemin kommer att bemästras i Sverige. Inte nog med det: man anser att vi just nu, åtminstone i Stockholmsregionen, är mycket nära sådan flockimmunitet – baserat på antagandet att de allra flesta aldrig ens märker att de har haft sjukdomen. ”Våra modellerare tror på någonstans i maj”, sa statsepidemiolog Anders Tegnell 16 april till norska NRK.² Och 23 april sa biträdande statsepidemiolog Anders Wallensten att 26 procent av Stockholms befolkning väntades ha haft sjukdomen till 1 maj.³ Av detta skäl beskriver de Sveriges läge som mycket gynnsamt i relation till andra länder, speciellt när det gäller en andra eventuell smittvåg i höst: ”Risken är betydligt mindre eftersom vi har haft en mer omfattande första våg”, sa Tegnell 10 maj. ”Jag vet inte exakt men en stor andel av vår befolkning är drabbad, har haft sjukdomen och är immuna. Men länder som snabbt gick in med väldigt hårda åtgärder, finns det ju väldigt många kvar som kan bli smittade.”⁴

Man vill hoppas att den prognosen stämmer, eftersom vår första våg har varit så dramatisk jämfört med våra grannländers. Under veckan 5-11 maj har Sverige rapporterat i snitt 70 döda per dag, medan Finland rapporterat 4 döda per dag, Norge 1 per dag och Danmark 6. Och ländernas utveckling i dödstal – där vi från början låg på samma nivå – har, som framgår av nedanstående figur, divergerat skarpt:

Så hur sannolikt är det då att Sverige, och andra svårt drabbade länder, är nära en flockimmunitet?

Problemet man tidigare har haft är att det inte har funnits tillräckligt kvalitetssäkrade antikroppstester, som visar på genomgången sjukdom, och förhoppningsvis viss immunitet.

Under de senaste veckorna har dock ett antal utprovade test börjat användas och studier över genomgången smitta genomförs nu runtom i världen.

Siffrorna har förvånat. Mest har kanske de siffror som rapporterats från Wuhan, epidemins ursprungliga epicentrum, förvånat. När 8 300 invånare i staden, varav 3 600 anställda på ett av de stora sjukhusen, testades, så fann man antikroppar hos endast 2 till 3 procent – vilket knappast tyder på ett hav av okända smittade (0,4 procent av stadens invånare hade tidigare diagnosticerats med covid-19). Dessa data presenterades i Wall Street Journal 16 april,⁵ och har ännu inte publicerats i en vetenskaplig tidskrift. Men rapporter från andra länder har börjat publiceras. Ett land som totalt har ungefär lika många döda per miljon invånare som Sverige är Nederländerna. Där testades under de två första veckorna i april drygt sjutusen blodgivare. Man fann att 2,7% hade antikroppar mot viruset.⁶ I landets mest drabbade områden var siffran 9,5%. Det finns både för- och nackdelar med att testa blodgivare, och i andra studier har man därför undersökt andra grupper. I Geneve, till exempel, testades slumpmässigt utvalda invånare, och man fann 5,5% antikroppspositiva.⁷ I Belgien, det värst drabbade landet i världen, testades mellan 20 och 26 april 3 400 blodprov, tagna på allmänläkares mottagningar i olika delar av landet. Endast 6 procent befanns positiva för antikroppar.⁸

Frågan som inställer sig är förstås: Vad representerar dessa siffror? När kunde de som var antikroppspositiva ha smittats? Rimligtvis senast två till tre veckor tidigare, eftersom det tar tid för antikroppsproduktionen att komma igång. Testet speglar alltså inte aktuell smittspridning. Men samma sak gäller för dödstalen. Tiden från insjuknande till död i covid-19 är i medeltal 18 dagar,⁹ och ovanpå det måste läggas en inkubationstid på i snitt fem dagar. Även dödstalen speglar alltså en smittspridning som ägde rum ett antal veckor tidigare.

Den 26 april hade Belgien haft 619 döda per miljon invånare – nästan dubbelt så många som Sverige har nu – och ändå hittade man bara 6 procent som bar på antikroppar.¹⁰

Det är deprimerande siffror för den som hoppas på flockimmunitet.

”Flockimmunitet kommer inte att bli lösningen”, säger epidemiologen Pierre Van Damme, ansvarig för den belgiska studien. ”I hela Europa vet man det. Epidemin måste besegras på ett annat sätt.”

Fast i Sverige har man inte samma övertygelse. Folkhälsomyndighetens modellerare förutspådde alltså att flockimmunitet skulle inträda i Stockholm i mitten av maj, och Tom Britton, professor i matematik, beräknar nu att det kommer att ske i mitten av juni, och förutspår att det räcker med att 40 procent haft infektionen.¹¹

Kommer med andra ord nära hälften av stockholmarna att vara smittade redan om en månad?

Vi vet inte, eftersom inga stora antikroppsstudier på den svenska befolkningen ännu sammanställts. Men ett par små studier har publicerats. Och vad man ser är klusters. Förorter, arbetsplatser, såsom Danderyds sjukhus,¹² där det finns en hög andel antikroppspositiva, men däremellan mycket lite. De två Stockholmsundersökningar som har publicerats i pressen, båda med runt 500 testade, fann 10 procent¹³ respektive 7 procent¹⁴ positiva, fast mycket ojämnt fördelade. I närförorterna Rissne och Järva fann man höga tal medan man i flera stadsdelar i Stockholm inte hittade en enda positiv person.

Dessa är alltså små studier, jämfört med dem som gjorts ute i Europa, men sammantaget tyder siffrorna på att vi befinner oss mycket långt från någon flockimmunitet. För att citera WHO:s tekniska chef Maria Van Kerkhove (11 maj): ”Man ser hittills ett enhetligt mönster: endast en liten andel av testade människor har antikroppar ... Det ligger mellan 1 och 10 procent.”¹⁵

Den enda rapport som sticker ut, och som omfattar bred testning, är den som genomfördes i New York City i slutet av april. Man testade under två dagar 1300 människor i matvaruaffärer och varuhus, och fann att 21 procent var antikroppspositiva.¹⁶ Eftersom detta var under en period då New Yorkbor anmodades att stanna hemma är de testade kanske inte ett representativt urval, och siffran därför för hög. Men även om denna siffra skulle stämma så måste man ställa den i relation till dödstalen i samma stad. Den 12 maj hade sammanlagt 20 237 människor dött i New York City av covid-19.¹⁷ Det är 0,24 procent av stadens befolkning. Av dem som är över sjuttiofem år gamla har nu nästan två procent av stadens invånare avlidit av sjukdomen.

”Infektionen sprider sig som en löpeld i alla länder, men vi ser den inte”, säger tidigare statsepidemiologen, och nuvarande rådgivaren till Folkhälsomyndigheten, Johan Giesecke. ”Den sprids nästan alltid från människor med inga eller milda symtom till andra människor som också kommer att få milda symtom.”¹⁸

Det är en ljus bild han målar upp, men det är svårt att få den att stämma med verkligheten, åtminstone om man utgår från Belgiens, Wuhans och New Yorks siffror på antal döda och antikroppspositiva.

För att uppnå 50 procents immunitet i samhället så kommer enligt New Yorks siffror 0,5 procent av befolkningen först behöva dö, enligt Belgiens siffror 0,6 procent, och enligt Wuhans siffror måste först 0,7 procent dö.

Bland dem som är över 75 år gamla måste först fyra procent dö, innan New York uppnått flockimmunitet.

”Flockimmunitet är scientism,¹⁹ inte vetenskap”, säger professor Yaneer Bar-Yam, expert på komplexa system. ”Det är idén om att vi bara bör låta sjukdomen döda människor.”²⁰

Eller som Michael Ryan, ansvarig för WHO:s krisberedskap, uttrycker saken: ”Människor är inte flockar. Detta kan leda till en mycket brutal aritmetik, som inte placerar människor, och liv, och lidande i fokus.”²¹

Flockimmunitet kan möjligen tänkas fungera på vattkoppor, där en av sextiotusen smittade dör. Det fungerar mindre bra på en sjukdom där kanske en på hundra dör.

Karin Tegmark Wisell hade en poäng, när hon i mars sa: ”målet nu är att bromsa smittan till varje pris.”

Där ute i den verkliga världen pågår tusentals vetenskapliga prövningar, inte bara för att hitta vaccin, utan också för att hitta nya mediciner och behandlingsmetoder mot covid-19. Det finns redan lovande resultat.

Vi är väl medvetna om de enorma ekonomiska och psykosociala effekter som drakoniska smittbegränsande åtgärder får för samhället. Detta måste givetvis tas i beaktande. Att förlita sig på en framtida flockimmunitet är emellertid både orealistiskt och farligt.

Vi bör, så långt det bara är möjligt, försöka hålla människor vid liv tills resultaten av de många medicinska prövningarna kunnat utvärderas, och kan börja tillämpas.

Det är att placera människor, och liv, och lidande i fokus.

Leif Bjermer, professor i lungmedicin och allergologi, Lunds universitet

Marcus Carlsson, docent i matematik, Lunds universitet

Lena Einhorn, med dr i virologi

Stefan Einhorn, professor i molekylär onkologi, Karolinska Institutet
Andrew Ewing, professor i molekylärbiologi och kemi, Göteborgs universitet
Jonas Frisén, professor i stamcellsforskning, Karolinska Institutet
Åke Gustafsson, med dr i virologi, tidigare chef för mikrobiologi och vårdhygien, Region Gävleborg och Region Uppsala
Claudia Hanson, associate professor, Global public health, Karolinska Institutet
Stefan Hanson, infektionsläkare, fil dr i internationell hälsa
Thomas Hedner, professor i klinisk farmakologi, Sahlgrenska Akademin, Göteborgs universitet
Olle Isaksson, professor emeritus i endokrinologi, Sahlgrenska Akademin
Anders Jansson, överläkare i klinisk fysiologi, Danderyds sjukhus
Bo Lundbäck, senior professor i lungsjukdomarnas kliniska epidemiologi, Göteborgs universitet
Åke Lundkvist, professor i virologi, Uppsala universitet
Jan Lötvall, professor i klinisk allergologi, Göteborgs universitet
Andreas Nilsson, professor i psykologi, Göteborgs universitet
Björn Olsen, professor i infektionssjukdomar, Uppsala universitet
Thomas Sandström, professor i folkhälsa och klinisk medicin, Umeå universitet
Gunnar Steineck, professor i klinisk cancerepidemiologi, Sahlgrenska Akademin, Göteborgs universitet
Cecilia Söderberg-Nauclér, professor i medicinsk mikrobiell patogenens, Karolinska Institutet, forskar om virus och vårt immunförsvar
Anders Vahlne, professor emeritus i klinisk virologi, Karolinska Institutet
Anders Wahlin, professor emeritus i hematologi, Umeå universitet

¹ <https://www.expressen.se/nyheter/strategin-lat-manga-smittas-i-lagom-takt/>

² <https://www.expressen.se/nyheter/coronaviruset/senaste-nytt-om-corona-i-sverige-folj-presstraffen/>

³ <https://www.dn.se/nyheter/sverige/fjardedel-av-stockholmarna-vantas-vara-smittade-i-maj/>

⁴ <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/anders-tegnell-vi-har-haft-en-mer-omfattande-forstavag>

⁵ <https://www.wsj.com/articles/wuhan-starts-testing-to-determine-level-of-immunity-from-coronavirus-11587039175>

⁶ <https://www.researchsquare.com/article/rs-25862/v1>

⁷ <https://www.hug-ge.ch/medias/communique-presse/seroprevalence-covid-19-premiere-estimation>

⁸ <https://www.brusselstimes.com/all-news/belgium-all-news/110383/only-6-of-population-have-antibodies-group-immunity-still-far-off/>

⁹ [https://www.thelancet.com/journals/laninf/article/PIIS1473-3099\(20\)30243-7/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/laninf/article/PIIS1473-3099(20)30243-7/fulltext)

¹⁰ <https://www.worldometers.info/coronavirus/country/belgium/>

¹¹ <https://www.svd.se/ny-berakning-stockholm-kan-na-immunitet-i-juni>

¹² <https://www.dn.se/sthlm/var-femte-anstalld-pa-danderyds-sjukhus-har-haft-smittan/>

¹³ <https://www.kth.se/aktuellt/nyheter/10-procent-av-stockholmarna-smittade-1.980727>

¹⁴ <https://pren.unt.se/artikel?redirect=https:%2F%2Fwww.unt.se%2Fnyheter%2F uppsala%2F farre-anvantat-har-antikroppar-mot-corona-5559199.aspx&meter=false&action=completerequest&callback=https:%2F%2Fwww.unt.se%2Finc%2Feprencallback.aspx>

¹⁵ <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/media-resources/press-briefings>

¹⁶ <https://www.nytimes.com/2020/04/23/nyregion/coronavirus-new-york-update.html>

¹⁷ <https://www1.nyc.gov/site/doh/covid/covid-19-data.page>

¹⁸ <https://www.svd.se/giesecke-de-flesta-kommer-att-smittas>

¹⁹ <https://sv.wikipedia.org/wiki/Scientism>

²⁰ <https://www.forbes.com/sites/cognitiveworld/2020/05/07/this-professor-says-weve-been-looking-at-the-coronavirus-data-wrong/#1df30a0a3402>

²¹ <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/media-resources/press-briefings>